

9 Veranderend inzicht

We lopen de Plompetorengracht af, passeren de Wittevrouwenstraat (hier was ooit het Wittevrouwenklooster met de middeleeuwse reliëfs van joden, zie 3) en vervolgen onze weg over de Drift.

Op nr. 25 woonde eind 16e eeuw de hertog van Alva, die de Nederlanden bestuurde in het begin van de 80-jarige oorlog, en protestanten, joden noch ketters tolereerde. In 1807 woonde Lodewijk Napoleon in het paleis waar nu de Universiteitsbibliotheek is. Lodewijk Napoleon was welwillend tegenover de joden, want hij liet op hun verzoek de zaterdagmarkt verzetten naar een andere dag, iets wat het gemeentebestuur later weer terugdraaide.

Zijn broer Napoleon Bonaparte kwam hier in 1811 op bezoek en alle vertegenwoordigers van organisaties en kerkgenootschappen kwamen opdagen. Volgens de dominee, die verslag legde, was hij onaangenaam tegen iedereen. Aan de bestuurders van de Utrechtse joodse gemeente vroeg hij of ze Portugees of Hoogduits waren, en voegde daar aan toe: *"De Hoogduitse joden mag ik niet lijden! Om hun schandelijke woeker en loterijhandel, waardoor zij vele huisgezinnen ongelukkig maken..."*.

We lopen door tot aan het Janskerkhof.

Bezit UU, foto J. van der Lijn

In één van de huisjes die tegen de Janskerk zijn aangebouwd woonde Johannes Leusden, hoogleraar in de bijbelse talen. In de kerk zelf was in die tijd trouwens de Universiteitsbibliotheek.

Leusden was door zijn leermeester Voetius (zie 11) naar Amsterdam gestuurd om zich in het Hebreeuws te bekwamen om daarmee zending onder de joden te kunnen bedrijven. Maar Leusden interesseerde zich voor hun gebruiken en geschriften en publiceerde daarover.

Plaatjes over joodse gebruiken (1662)

Bron: Jac. Zwarts - Hebreeuwse Typografie (1938)

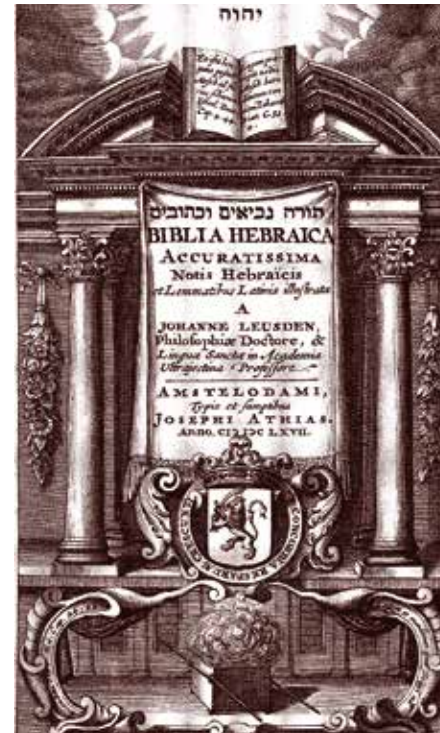
Leusden publiceerde niet alleen taalkundige en theologische verhandelingen, maar ook het Talmoed-tractaat Pirke Avoth en fameus werd hij ook door de samenwerking met de Amsterdams Portugese jood Athias. Athias was als drukker naar Amsterdam gekomen. Een uitgave van een bijbel voor alleen joden zou maar een beperkte markt opleveren. Samenwerking met de protestanten leverde een veel grotere markt. De Athiasbijbel is de eerste bijbel met zowel joodse als christelijke goedkeuring. Het is bovendien de eerste hebreeuwse bijbel waarin de verzen genummerd zijn met Arabische cijfers.

Hebreeuwse voornaamwoorden >

16 PRÆCEPTA HEBRAICA.
VI. In his duabus tabellis describitur pronomina separatim, & quidem integrum per omnes casus, & numeros.

Pronomen singularis numeri.				
Nominativus singularis.	Genitivus.	Dativus.	Accusativus.	Ablativus.
ego com gener. אני אנכי	mei com gener. עמי	mihic. gener. לי	me com gener. אותי	à me c. gener. ממני
tu mafc. gener. אתה	tui mafc gener. שלך	tibi mafc. gener. לך	te mafc. gener. אותך	à te mafc. gener. ממך
tu foem. gener. את	tui foem gener. שלך	tibi foem. gener. לך	te foem. gener. אותך	à te foem. gener. ממך
ille maf. gener. הוא	illius m. gener. שלו	illi maf. gener. לו	illum m. gener. אותו	Ab illo maf. gener. ממנו
illa foem. gener. היא	illius f. gener. שלה	illi foem. gener. לה	illa foem. gener. אותה	Ab illa f. gener. ממנה

Bron: Jac. Zwarts - Hebreeuwse Typografie (1938)

Zo veranderde geleidelijk de nog van de Katholieke kerk overgenomen anti-judaïstische houding in een interesse in de gemeenschappelijke wortels van jodendom en christendom. Een belangrijke Utrechtse vertegenwoordigster van deze interesse was ook Anna Maria van Schurman, de eerste vrouw die in Nederland aan een universiteit studeerde (bij Voetius achter het gordijn), en die haar brieven in het Hebreeuws ondertekende als Hannah Mirjam Sjurman.

Collectie Joods Historisch Museum, Amsterdam. Aangekocht met steun van het Prins Bernhard Cultuurfonds en J.R. Ritman